

Ouderling-kerkrentmeester, voorzitter beleggingscommissie

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Leendert Klokkenburg

Leendert Klokkenburg (33) is sinds 3 jaar ouderling-kerkrentmeester in de wijkgemeente van de Bethlehemkerk in Den Haag, en maakt sinds twee jaar deel uit van het centrale College van Kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente 's Gravenhage. Hij is daar dossierhouder financiën en daarmee verantwoordelijk voor beleggingsbeleid en geldwerving en voorzitter van de beleggingscommissie. Hij is kerkelijk opgevoed, en van jongs af al actief in de kerk, onder andere in kringwerk. Hij heeft economie en geschiedenis gestudeerd en is momenteel werkzaam als beleidsmedewerker pensioenbeleid bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Ook in de pensioenwereld speelt het maken van rendement en nemen van verantwoord risico een grote rol.

Wat houden uw werkzaamheden voor de kerk in?

"In de eerste plaats ben ik ouderling-kerkrentmeester in mijn wijkgemeente, samen met de collega-kerkrentmeesters, verantwoordelijk voor geldwerving, begroting, ons kerkgebouw, vrijwilligersbegeleiding, en alle kerkrentmeesterlijke werkzaamheden die verder voorbij komen. Daarnaast stuur ik vanuit het centrale College van Kerkrentmeesters de beleggingscommissie aan. De rol en opdracht van de commissie is het controleren en begeleiden van, én het doen van aanbevelingen aan de vermogensbeheerder, én gevraagd en ongevraagd adviseren van het college inzake het vermogensbeheer.

Onze protestantse gemeente heeft zo'n tien jaar geleden het vermogensbeheer uitbesteed aan een grote landelijke vermogensbeheerder. Wij hebben daarvoor een beleggingsmandaat opgesteld, met kaders waaraan de vermogensbeheerder zich dient te houden. Zij leggen ieder kwartaal in een schriftelijke rapportage verantwoording af over het gevoerde beleid en de behaalde resultaten. Drie keer per jaar is er een overleg met de vermogensbeheer-

der waarin we de resultaten en het gevoerde beleid bespreken. Tevens wordt overlegd of er wijzigingen nodig zijn in het afgesproken beleid."

Wat vindt U leuk aan het werken voor de kerk?

"Ik vind het heel belangrijk dat we met elkaar kerk kunnen zijn, als gemeente elke zondag bij elkaar kunnen komen, elkaar ontmoeten. Als kerkrentmeester mag je het kerkzijn faciliteren, ondersteunen. Het is mooi als je daar een praktische bijdrage aan mag leveren."

Waar bent u trots op, wordt u blij van?

We zijn tevreden met de opbrengst van Kerkbalans van onze wijk. De opbrengst in 2017 was hoger dan begroot. Ik ben lid van een wijkgemeente van bijzondere aard, gelieerd aan de Gereformeerde Bond. Het is een stabiele, zelfs groeiende wijkgemeente met veel betrokken, belijdende, actieve mensen die hun (financiële) verantwoordelijkheid nemen als je hen erop wijst. Daar zijn we dankbaar voor. Helaas valt de opbrengst op stadsniveau tegen, ondanks de geldwervingscommissie

die vorig jaar veel energie heeft gestoken in het beter inrichten van het Kerkbalansproces. Dat blijft een zorgpunt.

Welke belangrijke dingen spelen er in Den Haag?

"Enkele jaren geleden is er een grote herstructurering doorgevoerd, waarbij zeven kerken gesloten zijn. Dat is een pijnlijk proces voor de leden in de betrokken wijken, maar als er te weinig leden zijn en de tekorten oplopen kun je niet anders. De gebouwen proberen we aan andere kerkgenootschappen te verkopen, maar dat lukt niet altijd. Vervolgens kijken we of het gebouw aan een ontwikkelaar kunnen verkopen, waarbij in sommige gevallen sloop en nieuwbouw aan de orde is. Daarbij zijn we afhankelijk van de gemeenteraad die moet instemmen met een bestemmingswijziging. Omwonenden zitten daar niet altijd op te wachten. Al met al een ingewikkeld en gevoelig proces."

De belangrijkste uitdaging waarover momenteel uitvoerig wordt gesproken binnen het college zijn de oplopende tekorten. Die worden ieder

jaar groter hoewel we ons uiterste best doen de inkomsten te vergroten. Maar het aantal leden neemt ieder jaar af en blijft afnemen, en veel uitgaven zijn vaste uitgaven. De tekorten worden nu nog niet of beperkt gedekt uit onttrekkingen aan vermogen, omdat we incidentele inkomsten uit legaten en de verkoop van kerkgebouwen en pastorieën daarvoor kunnen inzetten. Dat zijn echter geen blijvende oplossingen, want ook dat stopt een keer.

Investeren jullie ook in kerkelijke vernieuwing?

“Als kerkrentmeesters zijn we terughoudend in het aangaan van nieuwe financiële verplichtingen voor een langere periode. Onze begroting voor 2018 laat namelijk een tekort van bijna negen ton zien (zo’n 28%). Vorig jaar heeft de Algemene Kerkenraad er wel voor gekozen om geld vrij te maken voor ondersteuning van pioniersplekken binnen de stad. Dat vonden we als College een lastige afweging, kunnen we wel nieuwe verplichtingen aangaan? Toch is het noodzakelijk om nieuwe initiatieven te onderzoeken en te ondersteunen, bijvoorbeeld andere vormen van kerkzijn.”

Ik citeer uit het interview met Teun Copier elders in dit blad: “als je, vanwege dalende inkomsten, de predikant minder gaat laten werken, breek je de gemeente verder af. Maar wat gebeurt er als je besluit om, tegen de stroom van dalende ledentalen in, van een 0,7 FTE predikantsplaats weer een fulltime aanstelling te maken?”

“Inderdaad heeft de herstructurering van 5 jaar geleden niet het gewenste effect gehad, de inkomsten namen navenant af. We hebben er als College bewust voor gekozen om op korte termijn niet te werken aan een volgende herstructurering, hoewel de situatie daar financieel gezien eigenlijk wel om vraagt. Op dit moment zijn we bewust aan het interen op ons vermogen. Maar met zo’n tekort de uitgaven verder verhogen

door extra pastoraal werkers in te zetten? Is dat verantwoord? Ik vind dat echt een lastige afweging. Er is in het verleden een flink vermogen bijeen gespaard, maar met het huidige tekort zijn we in tien jaar door het vermogen heen als de andere incidentele inkomsten wegvallen. Toch investeren we in pioniersplekken, en bezuinigen we nog niet op de predikantsformatie.”

Onze externe leden geven wel eens aan: als het mijn eigen geld was zou ik zelf meer risico nemen

Welke ondersteuning vanuit de landelijke organisaties kunnen jullie gebruiken?

“We zijn een grote gemeente met een eigen kerkelijk bureau en kunnen in veel opzichten onze eigen boontjes doppen. Maar voor ontwikkelingen waar iedereen mee te maken krijgt moet niet iedere gemeente het wiel gaan uitvinden. Ik lees in Kerkbeheer vaak over interessante thema’s zoals veranderingen in de privacywetgeving, veiligheid in de kerk, verzekeringen... Wij stellen zeker prijs op door de landelijke organisaties aangereikte ideeën, kennis en protocollen.”

Dan nu iets over het centrale thema van dit nummer van Kerkbeheer: vermogensbeheer. Hoe hebben jullie je beleid ingericht?

“Er is een beleggingscommissie met vier leden: twee mensen uit het college, de penningmeester en ik, en twee gemeentelieden die zijn benoemd op basis van hun specifieke ervaring en deskundigheid. Deze twee adviseurs zijn al tien jaar lid van de commissie en daarbij de stabiele factor. Gelukkig maar, want kerkrentmeesters komen en gaan. In het verleden is er door het College een beleggingsstatuut opgesteld met daarin het

doel en de randvoorwaarden van het beleggingsbeleid. De commissie adviseert het College ook over risicoprofiel in overleg met de vermogensbeheerder: de afweging tussen risico en rendementszekerheid. Binnen de randvoorwaarden uit het statuut is hier ruimte voor.

Vóór 2007 waren de kerkrentmeesters zelf verantwoordelijk voor in- en verkoop van aandelen. Dat werd uiteindelijk gezien als een te grote verantwoordelijkheid, er was behoefte aan een professionaliseringsslag. Er is gekozen het vermogensbeheer uit te besteden aan een professionele organisatie en deze vanuit de commissie aan te sturen. In het begin hadden we een matig defensief beleggingsprofiel, waarbij in een neutrale situatie ongeveer 35 % van de portefeuille in zakelijke waarden werd belegd (aandelen en zogenoemde alternatieve beleggingen). In 2011 speelde de herstructurering van de gemeente, en waren de onttrekkingen van het vermogen aanmerkelijk omvangrijker dan destijds voorzien. In combinatie met de financiële crisis en tegenvallende beleggingsresultaten is toen besloten risico af te bouwen. Het risicoprofiel werd toen defensiever. Risico kun je gemakkelijker nemen met een langere tijdshorizon en die hadden we op dat moment niet. In 2015 werd de financiële situatie stabiel, ook doordat er geld binnenkwam door verkoop van gebouwen en het rustiger werd op de financiële markten. Dus durven we weer wat meer risico te nemen.

In ieder overleg met de vermogensbeheerder voeren we discussie over de risico’s, want we zien ook dat de risicomijdende producten (obligaties, liquiditeiten) weinig opleveren, er is ieder jaar minder rendement. Op obligaties behaalden we in 2017 maar ruim 0,8 % rendement, net voldoende de om kosten van vermogensbeheer te financieren en het rendement op de liquiditeiten ligt nog lager. Je laat daarmee veel rendement liggen. Tegelijkertijd vinden

we het onverantwoord het risico-profiel te veel op te hogen. We kunnen in de huidige situatie niet te veel risico lopen. Onze externe leden (beleggingsprofessionals) geven wel eens aan: als het mijn eigen geld was zou ik zelf meer risico nemen maar dit is geld van de kerk, geld wat in het verleden bijeen is gespaard. Daar moeten we voorzichtig mee zijn. Maar het blijft een lastige afweging waarin alle vermogensbeheerders op dit moment gevangen zitten.

Hoe ver kijken jullie vooruit?

“Ons tekort op de begroting kan de eerste jaren nog door incidentele inkomsten worden opgevangen, nu hebben we dus nog wat lange termijn perspectief. Maar we beleggen bijvoorbeeld niet in grond, waar je een perspectief van vijftieng jaar of langer kunt hanteren. Die luxe hebben we helaas niet. Wij vinden tien jaar al lang.”

Wat kost het externe vermogensbeheer?

“Zoals ik al zei dekken de inkomsten van obligaties nauwelijks de beheerkosten. Die zijn overigens wel met een kwart teruggebracht. Dat was mogelijk omdat het vermogen wat is gestegen door verkoop van de gebouwen. Onze ervaring is overigens dat het kan helpen om te onderhandelen om de kosten naar beneden te krijgen. Trouwens: het is ook niet gratis als je alles in eigen beheer doet, aan- en verkopen van aandelen brengt ook kosten met zich mee terwijl het tarief van onze beheerder all-in is. Een externe vermogensbeheerder geeft ook meer rust bij de kerkrentmeesters. Als je een crisis over je heen krijgt kun je die ook met een vermogensbeheerder niet ontlopen, maar je bent dan wel meer op afstand geplaatst. Als je zelf belegt ga je iedere dag kijken wat het nog waard is...”

Ethiek, duurzaamheid?

Daar wordt een strak en zorgvuldig beleid op gevoerd. Dat is in het statuut en het beleggingsmandaat

Een externe vermogensbeheerder geeft ook meer rust bij de kerkrentmeesters

vastgelegd; bedrijfsobligaties en aandelen moeten voldoen aan de duurzaamheidscriteria van de vermogensbeheerder. Recent is besloten om een deel van de portefeuille onder te brengen in alternatieve beleggingen, het FMO Privium fonds, gericht op impact investments. Ook dat doet recht aan onze wens om duurzaam te beleggen.

De balans en jaarrekening van jullie gemeente staan op jullie website. Wilt u ook iets kwijt over de rendementen per beleggingsbestemming?

“De rendementen wisselen per jaar. Over 2016 en 2017 behaalden we een netto rendement van ruim 3 %, in de jaren daarvoor was dat aanzienlijk meer. Een deel van ons vermogen zit in liquide middelen en daar is het rendement echt heel beperkt. Een ander deel zit in obligaties die inmiddels ook onder de 1 procent renderen. Het gemiddeld rendement op aandelen was in 2017 ongeveer 9 %. Dat was een goed jaar. Nu is er weer een correctie op de beurs geweest, dus de cijfers voor het 1e kwartaal 2018 zullen wel minder zijn. Overigens zijn we niet alleen afhankelijk van koersontwikkelingen: gemiddeld is het dividend op aandelen ca 2 %. Er zijn dus ook wat vaste inkomsten, hoewel ook deze door de dalende rente zijn gedaald.”

Wat zou uw advies zijn aan een kerkrentmeester die een miljoen euro te beleggen heeft?

“Ik zou eerst nadenken of ik dat geld nodig heb in de komende jaren, kijken wat de horizon is in het bredere perspectief van de financiële situatie, hoe groot de kans dat je het op korte termijn nodig hebt? Beleggen gaat niet alleen over risico en rendement maar ook over looptijd van verplichtingen. Als geld langer vaststaat wordt een dip gecorrigeerd.

Mijn advies is als een kerkenraad overweegt een deel van het vermogen te beleggen dat in samenwerking met een vermogensbeheerder te doen. Die stimuleert je ook om na te denken welk profiel je kiest, maakt scenario's en analyses; als het tegenvalt, wat doe ik dan? Ben ik bereid dat risico te dragen? En als je met een vermogensbeheerder in zee gaat, praat dan regelmatig over de kosten, en vergelijk verschillende beheerders met elkaar.

Wat wilt u nog meegeven aan uw collega-kerkrentmeesters?

“Vermogensbeheer en het kerkrentmeester zijn moet je niet verabsoluteren. Wees er altijd van bewust dat je als kerkrentmeester een dienende taak hebt, dat je de gemeente mag dienen met veel andere vrijwilligers. Met als doel om het samen kerk zijn op een goede manier te faciliteren. We moeten ons als kerkrentmeesters altijd voor ogen houden dat alles draait om het dienen van de kerk, het dienen van Christus.”

Hervormde wijkgemeente
Bethlehemkerk